

Nr 35.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbud för universitetet i Uppsala att öka sitt innehav av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 355 av herr *Werner m. fl.* samt inom andra kammaren nr 468 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes,

»att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om snar lagstiftning med förbud för Uppsala universitet att ytterligare öka sitt innehav i fråga om jordbruks- och skogsfastigheter,

samt att riksdagen måtte uttala att Kungl. Maj:t icke må medgiva universitetet tillstånd till sådana ytterligare jordförvärv, intill dess ovan yrkade lagstiftning träder i kraft».

Beträffande de skäl, som motionärerna anför till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Då Uppsala universitet år 1477 grundades, blev dess ekonomi helt beroende av den katolska kyrkan. Av staten erhöll universitetet visserligen sådana privilegier, som vid denna tid var brukliga, men intet direkt ekonomiskt stöd. Genom Gustav Vasas reformation år 1527 med därav följande indragning till kronan av kyrklig egendom undanrycktes de ekonomiska grundvalarna för universitetets bestånd. Ända fram till Gustav II Adolfs tronbestigning befann sig universitetets ekonomi och därmed hela dess verksamhet i ett mycket beträngt läge. I sin kungaförsäkran lovade emellertid Gustav II Adolf att stödja universitetet, och några år därefter, år 1624, skänkte han till universitetet ur sin privata förmögenhet den donation av jordegendom, som sedermera har benämnts de gustavianska arvegodsens. Donationen, som ursprungligen omfattade ungefär 320 hemman, hade enligt donationsbrevet till syfte att förse lärare och stipendiater med deras »årliga och nödortfiga uppehälle». Efter hand har egendomsinnehavet undergått förändringar genom köp, byte och försäljning. Fortfarande befinner sig emellertid mer än två tredjedelar av den ursprungliga donationsegendomen i universitetets ägo.

Förutom de gustavianska arvegodsens har universitetet även förvärvat jordbruksfastigheter genom andra donationer eller genom köp, som skett för att placera omhändertagna fondmedel. Samtliga sålunda förvärvade jordbruksfastigheter förvaltas gemensamt. För förvaltningen har universitetet inrättat en särskild domänförvaltning, fördelad på en jordbruksförvaltning och en skogsförvaltning men med ett gemensamt byggnadskontor för lantfastighe-

ter. Det hela sorterar under universitetets drätselråd. Fastigheternas öppna jord är utarrenderad. Skogsbruket däremot drives i universitetets egen regi.

Universitetets jordbruksförvaltning omfattar f. n. 413 jordbruksfastigheter med en areal av 13 210 hektar öppen jord. Det sammanlagda taxeringsvärdet för fastigheterna är ca 36,8 miljoner kronor, varav ca 29,5 miljoner hänför sig till de gustavianska arvegodsen och ca 7,3 miljoner till fastigheter, tillhörande stipendie- och andra fonder. Brandförsäkringsvärdet för fastigheterna är omkring 56 miljoner kronor.

Fastigheterna fördelar sig på storleksgrupper samt skilda län på följande sätt:

Storleksgrupper		3—10 ha	10—20 ha	20—50 ha	Över 50 ha	Summa
Uppsala	län	24	39	131	22	216
Stockholms	»	8	17	39	6	70
Västmanlands	»	4	22	73	15	114
Örebro	»	3	3	1	2	9
Östergötlands	»	—	—	—	1	1
Kalmar	»	—	—	2	—	2
Skaraborgs	»	—	—	—	1	1
	Summa	39	81	246	47	413

Avkastningen av universitetets donationsegendom, främst vad som done-rats av Gustav II Adolf, var ända in på 1800-talet tillräcklig för att upprätt-hålla universitetets verksamhet. År 1830 utbetalades till universitetet för första gången årliga anslag, som beviljades av riksdagen. Statsanslagen öka-des tid efter annan. År 1837 utgjorde sålunda statsbidraget 26 procent av universitetets omkostnader, år 1862 42 procent och år 1908 64 procent. F. n. utgör avkastningen av universitetets egendomar blott några få procent av universitetets årsbudget. Som exempel på egendomsförvaltningens ekono-miska resultat kan nämnas några uppgifter från förvaltningsåret 1950—1951. Bruttoinkomsten av skogen var 1,9 miljoner kronor och arrendeavgif-terna 0,6 miljoner, tillsammans alltså 2,5 miljoner. Därav avgick för löner, diverse förvaltnings- och driftskostnader samt skatter 1,2 miljoner kronor samt för grundförbättring och bygghälsa på fastigheterna 0,7 miljoner. Av återstoden, 600 000 kronor, inlevererades till statsverket 250 000 kronor samt användes 350 000 kronor — fränsett en mindre fondering — efter uni-versitetskanslerns bestämmande till ändamål av betydelse för universitetet, t. ex. instrumentell utrustning, möbler, hyror, undervisning och extra per-sonal. I stor utsträckning har dessa ändamål varit sådana, för vilka fram-ställning om statsanslag gjorts utan att vinna omedelbart bifall. De senaste åren har det belopp, som på detta sätt kunnat anslås till universitetsändamål, befunnit sig i stigande. För förvaltningsåren 1952—53 samt 1953—54 var beloppet sålunda ca 403 000, resp. ca 551 000 kronor.

Den förhållandevis låga nettoavkastningen från jordbruksfastigheterna synes åtminstone delvis bero på den nuvarande omfattande byggenskapen på fastigheterna. Fram till den arrendeårgång, som började den 14 mars 1945, ordnades byggenskapen så, att arrendatorerna i kontrakten förpliktades att under kontraktstiden uppföra vissa byggnader. Genom 1945 års stadga rörande utarrendering av universitetsjord ålades universitetet att självt svara för erforderlig nybyggnad på gårdarna. Sedan nämnda stadga trätt i kraft har universitetet byggt eller har under byggnad 115 mangårdsbyggnader, 54 arbetarbostäder, 36 ladugårdar och stall, 20 lador samt 30 övriga byggnader, garage och silos. Kostnaderna härför har för tiden till den 30 juni 1954 uppgått till ca 5 miljoner kronor. Enligt uppgift från universitetet räknar man med att denna upprustning av byggnadsbeståndet å fastigheterna skall fortgå fram till början av 1960-talet i en takt, som motsvarar en investering av i genomsnitt 800 000 kronor per år.

Beträffande skogsförvaltningen kan tilläggas att årsavkastningen av universitetets skogsmark — över 38 000 hektar, varav drygt 32 000 hektar produktiv skogsmark — enligt nu gällande skogshushållningsplan utgör ca 86 000 skogskubikmeter. Enligt uppgift, som utskottet inhämtat från universitetet, kommer årsavkastningen enligt den skogshushållningsplan, som f. n. är under utarbetande, sannolikt att uppgå till mellan 120 000 och 130 000 skogskubikmeter.

Slutligen kan nämnas att universitetet utöver jordbruksfastigheterna äger hyresfastigheter i Uppsala och Stockholm med ett sammanlagt taxeringsvärde av ca sex miljoner kronor samt värdehandlingar (obligationer, aktier och inteckningsreverser) med ett bokfört värde av tillhoppa ca 20,7 miljoner kronor, vilket ligger betydligt under marknadsvärdet.

Sedan gammalt gäller att varje inköp eller försäljning av fast egendom från universitetets sida fordrar tillstånd av Kungl. Maj:t. Uttrycklig bestämmelse härom finnes f. n. i 143 § Kungl. Maj:ts statuter den 28 januari 1916 för universiteten i Uppsala och Lund (SFS nr 66).

Utskottet.

Sedan de nu förevarande motionerna väckts har 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning framlagt ett delbetänkande (SOU 1954: 16), innefattande bl. a. förslag till lag med vissa bestämmelser till främjande av jordbrukets yttre rationalisering m. m. (jordrationaliseringslag). Avsikten är att denna lag skall ersätta bl. a. lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen), vilken lag äger giltighet t. o. m. den 30 juni 1955. I betänkandet framhålles att utanför sistnämnda lags tillämpningsområde kommit att falla bl. a. köp som göres av universitet. Enligt den föreslagna jordrationaliseringslagen skulle däremot även sådana köp bli underkastade bestämmelserna om prövning av lantbruksnämnd. Proposition på grundval av utredningens förslag torde vara att vänta vid

nästkommande års riksdag. I samband med behandlingen av denna proposition kan det i motionerna upptagna spörsmålet komma under bedömning.

Vid angivna förhållanden anser utskottet att riksdagen saknar anledning att nu taga ställning till de i motionerna framställda yrkandena.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 355 och II: 468, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 november 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid behandlingen av detta ärende har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl*, Grym, Nilzon, Ivar, Jansson, Axel, Ohlsson, Ebbe, Ohlsson, William, och Carlsson, Georg; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Åhman, Andersson i Mölndal, Nyberg*, Levin, Persson i Tandö, Munktell och Jansson i Benestad*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.